

SEYYİD EBULKÂSİM NEBÂTÎ VE SÂKÎNÂMESİ**Mehmet Nuri ÇINARCI*****Öz**

Klasik Türk edebiyatında önemli bir yer tutan sâkînâmeler, ilk olarak İran edebiyatında ortaya çıkmıştır. Türk edebiyatında ilk örnekleri XIV. yüzyıldan itibaren verilmeye başlanan sâkînâmeler, XX. yüzyıla kadar aralıksız bir şekilde kaleme alınmıştır. Çoğunlukla şairlerin divanlarında kaside, mesnevi ve terki-i bend gibi nazım şekilleriyle yazılmalarına rağmen bazen de başlı başına müstakil birer kitap olarak yazıldıkları da olmuştur. Bezm, saki ve mey üçgeninde cereyan eden olayları aktaran bu tür, içki ve içki meclisleriyle ilgili birçok duygu, düşünce ve kavramı kimi zaman tasavvufî kimi zaman da dünyevi bir algıyla aktarır. Klasik edebiyatımızda sâkînâmeler ile ilgili yapılan çalışmaların önemli bir çoğunluğu Osmanlı sahasında verilen örneklerle dayalıdır. İran'da yazılmış sâkînâmeler üzerinde yapılan çalışmalarda ise bahis konusu numuneler sadece Farsça yazılanlarla sınırlandırılmıştır. Seyyid Ebulkasım Nebâtî, XIX. yüzyılda bugünkü Güney Azerbaycan topraklarını da içeren İran'da yaşamıştır. Ancak Fars dilinin merkezi olan bir bölgede yaşamasına rağmen Sâkînâme'sini Türkçe yazmayı tercih etmiştir. Kaçarlar dönemi İran'ında yaşayan Nebâtî, içerisinde Farsça ve Türkçe şiirlerin yer aldığı divan sahibi bir şairdir. Azerbaycan ve İran'ın muhtelif kütüphanelerinde divan nüshaları bulunan şairin Sâkînâme'si divanında mevcuttur. Bu çalışmamızda bir yandan şairin hayatıyla ilgili bilgi verilirken diğer yandan Bakü El Yazmaları Enstitüsü ve Tahran İslami Şura Kütüphanesi'ndeki divanda yer alan Sâkînâme'nin karşılaştırmalı metni yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Seyyid Ebulkasım Nebâtî, Sâkînâme, terci-i bend, Azeri Edebiyatı.

SEYYİD EBULKASIM NEBATI AND HIS SAKINAME**Abstract**

Classical Turkish literature an important place in the righteous studies have emerged in Iranian literature. The first examples of Turkish literature XIV. from start to be cautious studies century XX. It has been an unbroken century until the pen. Mostly ode the poet of the court, though written with mesnevi and terci'-i bend like they were written as prose sometimes become detached in a book in itself. Bezm such incidents occurring in the transfer saki and vege triangle, drink and drink a lot of emotions about the council, sometimes mystical thought and the concept is sometimes a perception conveyed by the mundane. A significant majority of studies on classical literature and our cautious business strategy is based on the examples given in the Ottoman court. In studies on studies written cautious in Iran Persian theme samples it is limited only to those articles. Sayyid Ebulkasım Nebati my vegetable XIX. South Azerbaijani land including the current century has lived in Iran. However, despite living in a region which has chosen to leave the center of the Persian language Turkish the Sâkînâme. They live in the Qajar era vegetable Iran, in Persian and Turkish poetry with a sofa where the

* Yrd. Doç. Dr.; Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, mehmetnuriedb@gmail.com.

poet. Azerbaijan and the Iranian poet who sofas copies are available at various libraries Sâkinâme sofa. Baku Manuscripts Institute about this study with one hand while the other hand, the poet's life and Tehran Institute of Manuscripts of the Islamic Shura council Sâkinâme located in the Library were compared for text.

Keywords: Seyyid Ebulkasım Nebati, Sakiname, terci-i bend, Literary of Azeri.

Giriş

İran ve Arap edebiyatı menşeli bir tür olan sâkinâmeler¹, esas itibariyle hamriyyat olarak adlandırılan ve muhteva bakımından şarabı anlatan şiirlerden türemiştir. Özellikle İslamiyet öncesi İran'da hüküm süren Sasani saraylarında aşk ve şarabı anlatan şiirlerin yazıldığı görülmektedir. Sasanilerden önce dahi Pişdadiyan hanedanına mensup İran hükümdarlarından Cemşid'in şarabın mucidi olarak kaynaklarda geçmesi bu savı güçlendirmektedir. İslamiyet'in İran bölgesine yayılmasından sonra şekillenen yeni Farsça ile şiir yazan ilk şairlerin örnek aldığı Arapça manzumelerde önemli bir yer tutan şarap konulu şiirler Farsça şiirde de belirli bir yere sahip olmuştur (Karaismailoğlu, 2013, s. 14). Fakat zamanla İslam medeniyeti dairesine giren Acemler, İslam dininin şarabı yasaklayıcı hükümleri karşısında duraklamışlar ve dinî endişelerle bir süre şarapla ilgili manzumeler yazmamışlardır (Canım, 1998, s. 25). Gaznelilerden itibaren kaleme alınan sâkinâmeler Farsça yazılmış ve özellikle Rûdeki, Ömer Hayyâm, Nizâmî, Selmân-ı Saveci ve Hafız gibi büyük şairlerin elinde işlenerek önemli bir gelişme kaydetmiştir. Ancak bahsi geçen şairler içerisinde sâkinâmenin bir tür olarak hüviyet kazanmasında Nizâmî'nin müstesna bir yeri vardır. Nizâmî'yle birlikte sâkinâmelerin genel çerçevesi çizilmiş ve kendisinden sonraki Fars edebiyatında yazılmış sâkinâmelere kaynaklık etmiştir.

Sâkinâmeler, Fars edebiyatında ortaya çıkmasına rağmen Türk edebiyatında daha büyük bir ilgi görmüş ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar hemen hemen her yüzyılda hemen her nazım şekliyle örnekler vermiştir. Türk edebiyatındaki ilk sâkinâme örneği Anadolu sahası dışında verilmiştir. Harezmi'nin *Mahabbetnâme* adlı eserinin içerisinde sakiye seslenmelerden teşekkül birkaç beyit, edebiyatımızdaki ilk sâkinâme örneği olarak bilinmektedir. Harezmi'den sonra şiirlerini Çağatay Türkçesiyle yazan büyük şair Ali Şir

¹ Sâkinâmeler ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Arslan, Mehmet (2003) *Aynî, Sâkinâme*, İstanbul: Kitabevi Yayınlar, Canım, Rıdvan (1998) *Türk Edebiyatında Sâkinâmeler ve İşretnâme*, Ankara: Akçağ Yayınları, Karaismailoğlu, Adnan (2013) "Fars Edebiyatında Sâkinâmeler," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları C. 36, s. 14-15, İstanbul, Kortantamer, Tunca (1983) "Sâkinâmelerin Ortaya Çıkışı ve Gelişimine Genel Bir Bakış," *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II (Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı)*, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, s. 117-123,

Nevâyî ile birlikte türün devamı sürmüştür. Sâkînâme, Nevâyî'nin *Fevâidü'l-kiber* adını taşıyan divanındaki sâkînâme olup bazı nüshalarda adı "Mesnevi" olarak geçmektedir (Levent, 1966, s. 197-210). Anadolu sahasında yazılan ilk sâkînâme ise Ahmed-i Dâî'nin yedişer bend hâlinde kaleme aldığı terci-i bendidir. Eser Emir Süleyman için yazılmıştır. Hem uslubu hem de kendisi için yazıldığı kişi, bu bağımsız küçük sâkînâmenin tasavvufi değil, tamamen dünyevi olduğunu göstermeye yeterlidir (Kortantamer, 1983, s. 83-84). Türk edebiyatında sâkînâme türünün ilk orijinal örneği; Edirneli Revânî (öl. 1524)'nin *İşretnâme* adlı eseridir (Canım, 1998, s. 43). Yavuz Sultan Selim'e takdim edilmek için yazılan *İşretnâme*, aynı zamanda klasik edebiyatta sâkînâme türünde yazılmış ilk müstakil eserdir. Revânî'den sonra Anadolu sahasında yazılan sâkînâmeler, varlıklarını hem nitelik hem de nicelik bakımından geliştirerek devam ettirmiştir. Sâkînâmeler her yüzyılda devrin önemli şairleri tarafından ya divanlarında yer verilmiş ya da müstakil bir eser olarak yazılmışlardır. XVI. yüzyılda Fuzûlî, Hayretî, Taşlıcalı Yahyâ, XVII. yüzyılda Nefî, Nev'izâde Atâyî, Şeyhülislâm Yahyâ, XVIII. yüzyılda Nevres-i Kadîm, Şeyh Gâlip ve XIX. yüzyılda Keçecizâde İzzet Mollâ ve Hoca Neş'et gibi şairlerin sâkînâmeleri meşhurdur.

Sâkînâmeler genel itibariyle içki ve içkiye ait unsurlardan saki, bezm, mutrib, kadeh ve mahbub gibi bazen uzak bazen de yakın kimi ifadelerin şiirle anlatımı esasına dayanan bir türdür. Asırlar boyunca sâkînâmeler, dünyanın varlığı, onun gelip geçiciliği, biz insanoğlunun bu geçici ve yok olucu neşe içerisindeki acılı sonu, bu yalancı varlığın ruhumuzun üzerine koyduğu minnet yükünün dertlerinden ve kederlerinden kurtulmak için sarhoşluk ve idraksizlik âlemine sığınma, dünya harabesinden harabatın aydınlık yoluna kaçış, kaybolan arzuları şarapçının mahallesinde yani meyhânede aramak ve bulmak, pîr-i mugânın peykesinde yani dergâhında hakkın ve hakikatın cilvesini seyretmek için en elverişli saha idi (Canım, 2010, s. 207). Sâkînâmelerde kullanılan bu kavramlar asıl anlamlarıyla kullanıldıklarında şairin eserini dünyevi bir algıyla yazdığı anlaşılır. Ancak bazı şairlerin yine aynı kavramları kullandıkları hâlde esas amaçlarının dünya zevklerinden vazgeçmeyi öğütleyen tasavvufî bir gaye taşıdığı görülür. Tasavvufu anlatmak için yazılan sâkînâmelerde içki ve içki meclislerine özgü kavramların kullanımı genellikle semboliktir. Bu tarz sâkînâmelerde şarap, ilahi aşkı, sarhoşluk ise vecd hâlini ifade eder. Mürit, Allah aşkı olan bu şarabı içer ve kendinden geçerek dünyevi sıkıntılarından kurtulur. İlahi aşkın nûş edildiği meyhâne tekke, ilahi aşkı meyhânede müritlere sunan pîr-i mugan ise tekkenin mürşid-i kâmilidir. Bunun dışında sâkînâmelerde "şarabın bulunuşu, şarabın faydası ve zararları, şarabın çeşitleri ve kullanılışı, kadehin çeşitleri,

meyhanenin ve meclisin özellikleri, pîr-i mugânın özellikleri, mevsimler, gündüz ve gece, mehtap, dışarda şarap içilecek mekânlar, musiki aletleri, mum vb.” birçok konu eserlerin özelliğine göre birkaç beyitle veya ayrıntılı olarak işlenmiştir (Arslan, 2003, s. 16).

Sâkînâmeler, müstakil birer eser olarak yazılabildikleri gibi şairlerin divanlarında mesnevi, kaside, terkiib-i bend ve terci’-i bend şeklinde çeşitli nazım şekilleriyle de kaleme alınmışlardır. Ayrıca bazı mesnevilerde ara sıra bölüm başlarında ve sonlarında dağınık olarak “sâkînâme” başlığı altında iki beyitlik küçük bir bağlantı ile sakiye seslenildiği de görülmektedir (Canım, 1998. s, 12). Hem İran hem de Türk edebiyatında genellikle sâkînâmeler aruz vezninin mütেকârib bahrinin Fa’ûlün, Fa’ûlün, Fa’ûlün, Fa’ûl veya dört Fa’ûlün kalıbıyla yazılmışlardır. Bununla birlikte aruzun farklı kalıplarıyla yazılan sâkînâmeler de olmuştur.

1. Seyyid Ebulkâsım Nebâtî’nin Hayatı

XIX. yüzyıl Azeri edebiyatı şairlerinden olan Seyyid Ebulkâsım Nebâtî, bugün İran sınırları içerisinde yer alan Karacadağ şehrine bağlı Üştübin adındaki bir köyde doğmuştur. Şairin doğum tarihi ile ilgili kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır. Feridun Bey Köçerli *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi* adlı kitabında net bir bilgi vermeden şairin Hicri XIII. yüzyılın başlarında doğduğunu belirtmektedir (Köçerli, 1920, s. 531). Aziz Devletabadi, *Sühanverân-ı Âzerbaycan* eserinde şairin doğum tarihinin Hicri 1191 (1778) olduğunu ifade etmektedir. Şairin Türkçe ve Farsça şiirlerini İran’da yayımlayan Hüseyin Muhammedzade Sadık ise Nebâtî’nin doğum tarihini Hicri 1179 (1766) olarak vermektedir. Seyyid-i muhterem Muhammed Üştübinli’nin oğlu olan Seyyid Ebulkâsım, şiirlerinde Nebâtî mahlasının yanı sıra kimi zaman Mecnûnşâh kimi zaman da Hânçobanî mahlaslarını kullanmıştır (Terbiyet, 1390, s. 546). Çocukluk yıllarını Karacadağ’da bağcılık ve hayvancılıkla geçiren Nebâtî, gençliğinde Ahar’a gelmiş ve Şeyh Şihabeddin dergâhında bir süre riyazetle meşgul olmuştur (Tebrizi, 1347, s. 129). Fikri açıdan ömrünün ilk yıllarında sufiliğe meyletmiş sonrasında ise Şiiliğe yönelmiş ve bunun etkisiyle Hazreti Ali’ye kasideler yazmış sufi bir Şii’dir. Ömrünün son yıllarında doğum yeri olan Üştübin’e dönmüştür. Nebâtî’nin doğum tarihi ile ilgili ihtilafa düşen kaynakların önemli bir çoğunluğu, ölüm tarihi konusunda hemfikirdirler. Muhammed Ali Terbiyet, Muhammed Deyhim, Müderris Tebrizi ve Sadık Muhammedzade, eserlerinde şairin ölüm tarihi olarak Hicri 1262 (1846) tarihini verirler. Sadece Feridun Bey Köçerli kesin olmayan rivayetlerden hareketle Hicri 1273 (1857) olabileceğini ifade eder. Kabri doğduğu yer olan Üştübin’dedir.

Kaynaklarda Nebâtî'nin ismiyle birlikte kullanılan seyyit ibaresi, onun Hazreti Peygamber soyundan geldiği ihtimalini güçlendirmektedir. Onun aslı, kadim devirlerden beri Arabistan'da, İran'da ve Azerbaycan'da geniş bir alana yayılmış Nebâtîler tayfasındandır (Hüseyni, 2004, s. 4). Babası Mir Yahya Muhammed, bulunduğu toplumdaki bireylere İslami akideleri ve tasavvuf adabını telkin etmiş önemli şahsiyetlerden biridir. İlk eğitimini babasının yanında alan Nebâtî, Güney Azerbaycan'ın birçok şehrini ziyaret etmiştir. Şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla doğmuş olduğu Karacadağ dışında Karabağ, Lenkeran, Salyan, Ağdam, Erdebil gibi şehirlerde de bulunmuştur (Sadık, 1385, s. 48). Nebâtî, babasından öğrendiği tasavvufi kaidelerle dervişane bir yaşantı sürmüştü ve etrafında topladığı müritler arasında nüfus sahibi olmuştur. Öte yandan Ahar'ı ziyareti esnasında Şeyh Mahmud Şihabeddin'in makberini ziyaret ettikten sonra dünya işlerinden el etek çekerek inzivaya çekilmiştir. Bu inzivanın temel gayesi ise kendisinin de şiirinde ifade ettiği gibi hakikat âleminin gizli sırlarına vakıf olmaktır.

Gûşe-i vahdet ne 'aceb câ imiş

Sırr-ı nihân onda hüveydâ imiş (Hüseyni, 2004, s. 5)

Nebâtî, derviş kimliğinin yanısıra Nimetullahi tarikatının da müritlerindedir. Nimetullahi tarikatı, Seyyid Nimetullah Veli'nin ölümünden sonra taraftarları tarafından Kirman bölgesinde kurulmuştur. Nebâtî'nin yaşadığı dönemde Nimetullahilerin kutbu Muhammed Cafer Hemedânî'dir. Hemedânî'nin ölümünden sonra Nimetullahi tarikatı iki kol hâlinde gelişimini sürdürmüştür. Bunlardan ilk kolun şeyhi Hacı Zeynelabidin Merâğî, ikinci kolun şeyhi ise Erdebîlî Nâsır Şâh'tır. Bugün Tebriz'de yaşayan Nimetullahilerin inancına göre Nebâtî, Nâsır Şâh'ı görmek için Erdebil'e gitmiş ve orada ona iradet eli vererek onu kendisine rehber edinmiştir (Sadık, 1385, s. 51). Zaten Nebâtî'nin ömrünün son yıllarında fikrî yönüyle tasavvufi dünya algısından Şii ağırlıklı bir düşünce tarzını benimsemesinin en önemli sebebi, Nimetullahi tarikatının etkisidir. Divanında yer alan şiirlerin önemli bir kısmında bu tarikatın çeşitli iz düşümlerine rastlamak mümkündür. Şairin aşağıda yer alan Farsça beyitleri hem Nimetullahi hem de Şii mezhebinin tesirini görmek açısından önemlidir:

Çend porsî tu tarikat-ı mâ

Kuçek-i abdâl-ı şâh-ı Mâhânîm

Tâlib-i şâh Ni'metu'llahîm

*Seg-i kûy-i 'Aliyy İmrânîm*² (Sadık, 1385, s. 52)

Meşhûr ü şehîd ü şâhid ü şah-ı cihân

*Şek nîst ki şah Ni'metu'llah 'Alî-est*³ (Sadık, 1385, s. 52)

Kaynakların ortak kanaatine göre Nebâtî, riyazet ehli olduğundan zamanının önemli bir kısmını insanlardan ayrı itikaf içinde geçirirmiş. İtikaf dışındaki zamanında ise dışarı çıkar halkla sohbet edermiş. Ziyadesiyle şirin sözlü olduğundan çoğu kişi ona hayranlık duyar ve muasırlarından birçoğu onunla sohbet edebilmeyi kendileri için büyük bir iftihar vesilesi sayarlarmış (Köçerli, 1920, s. 534). Yine bu sohbetleri esnasında şevke gelen Nebâtî, aşk, şarap ve sevgiye dair doğaçlama şiirler okurmuş. Nebâtî, daha önce de ifade edildiği gibi bağıcılık ve hayvancılıkla uğraşmıştır. Şiirlerinde de Hançoban ve Hançobani mahlaslarını kullanan Nebâtî'nin büyük bir ihtimalle çobanlık yaptığı âşikardır. Nitekim Ebulfazl Hüseyini aşağıdaki şiirinden hareketle onun mutlak surette çobanlık yaptığını öne sürer:

Koyunu yüz eyledüm bu çölde kışlak etmenem

Ziyet-i mülk-i Muğan Ultanı gözler gözlerim (Hüseyini, 2004, s. 100)

Nebâtî'ye ait kaynaklarda belirtilen tek eseri Türkçe ve Farsça şiirlerinin yer aldığı *Divan*'ıdır. Öte yandan Muhammed Deyhim *Tezkire-i Şu'arâ-yı Âzerbaycan* adlı eserinde saire ait *Ayne'l-'aşk* adlı manzum bir eserin varlığından bahsederek bu eserin Lahor'da basıldığını söylemektedir. Deyhim yine aynı eserinde Nebâtî'ye ait divan nüshalarından birer adetlerinin İslami Şura Kütüphanesi, Tahran Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve Tebriz Millî Kütüphanesi'nde olduğunu belirtmektedir (Deyhim, 1986, s. 241). Bununla birlikte Nebâtî'ye ait bir divan nüshası da Bakü El Yazmaları Enstitüsü'nde B-651/11152 kayıtlı numarada yer almaktadır. Nebâtî'nin divanı ilk olarak Hicri 1284 (1868) tarihinde taş basma olarak Tebriz'de basılmıştır. Şairin hem Farsça hem de Türkçe şiirleri Sadık Muhammedzâde Hüseyin tarafından Tebriz'de basılmıştır. Nebâtî'nin divanı nazım şekilleri bakımından bayağı zengin bir içeriğe sahiptir. Divan içerisinde kasideler, gazeller, müstezatlar, muhammesler, rubailer, tek-beytler, dü-beytler, mesnevi, müseddes, bahr-ı tavil ve mülemma vardır. Nebâtî de Osmanlı sahası klasik şairleri gibi divan edebiyatı nazım şekillerinin yanı sıra halk edebiyatı nazım şekilleriyle

² Bana birkaç kez tarikatımı sordun. Ben Mâhân şahının küçük abdalıyım. Şah Nimetullah'ın takibçisi, Hazreti Ali'nin köyünün köpeğiyim.

³ Cihanın şahı, şahidi, şehidi ve meşhuru şüphesiz Nimetullah ve Ali'dir.

de şiirler yazmıştır. Nitekim divanında tecnisler, geraylılar ve koşmaların yer alması bunun en büyük delilidir.

Nebâtî, dervişane yaşam tarzı ve tasavvufî düşüncenin şekillendirdiği hayat algısı neticesinde doğal olarak şiirlerinde de tasavvuf öğretisini işlemiştir. Zamanının önemli bir kısmını ibadetle geçiren Hakperest bir şair olduğundan şiirlerinin mühim bir bölümünde bu münzevi hayatın ruhunda uyandırdığı dinginliği görmek mümkündür. Hayat karşısındaki dindar tutumu, insanları da bu yola davet etmeyi gerektiren şiirlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle Nîmetullahî tarikatına bağlanması neticesinde Şii mezhebine olan ilgisi giderek artmış ve sonrasında şiirlerindeki Hazreti Ali sevgisi aleni bir şekilde ortaya çıkmıştır. Nebâtî, Hazreti Ali'nin hakiki ve samimi meddahlarından olduğu için o cenabın vasfını öven çok güzel kasideler yazmıştır (Köçerli, 1920, s. 536). İranlı şair Hafız'ın şiirlerini tedkik eden Nebâtî, aynı zamanda Mevlânâ ve Hayyâm'ı da okumuştur. Hatta *Sâkînâme*'sinde Hafız'a olan hayranlığını dile getirmekten imtina etmez:

Hâfiz'in rûh-ı pâkine bizden

Bir yitür 'aşk-ı bî-şümâr gine (2. Bend, 20)

Nebâtî, bugün dahi İran topraklarında yaşayan Azeri Türkleri için seçkin bir şahsiyet ve çoğu insanın şiirlerini ezbere bildiği önemli bir Türk şairidir. Seyyid Ebulkâsım Nebâtî'nin şair olarak yaşadığı coğrafyadaki Azeri Türkleri için önemini Feridun Bey Köçerli şu cümlelerle çok güzel bir şekilde ifade etmiştir: “*Seyyid Ebulkâsım Azerbaycan Türklerinin Hâce Şemseddin Hâfiz'ı ve Şems-i Tebrîzî ve bazı makâmlarda Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'si menzîlesindedir. Nice ki Hâfiz fesâhat ve belâgatde şu'arâ-yı Fârs'ın ser-defteri olup hemçünün Nebâtî de Azerbaycan şu'arâsının fasîhrâkidir.*” (Köçerli, 1920, s. 544).

2. Seyyid Ebulkâsım Nebâtî'nin Sâkînâmesi

Türk edebiyatında yer alan sâkînâmeler, bazen müstakil birer eser olarak kaleme alındıkları gibi çoğu zaman da şairlerin divanlarında mesnevi, kaside, terki-i bent ve terci-i bent gibi nazım şekilleriyle yazılmışlardır. Çalışmamızın konusu olan Seyyid Ebulkâsım Nebâtî'nin *Sâkînâme*'si de kendi divanında terci-i bent nazım şekliyle yazılmıştır. Aruzun Hafif bahrinin Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün (Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fa'lün) kalıbıyla yazılan *Sâkînâme*, 12 bent ve 329 beyitten oluşmaktadır. *Sâkînâme*, Nebâtî divanının İslami Şura Kütüphanesi'nde yer alan nüshanın 321-389 sayfaları, Bakü El Yazmaları Enstitüsü'nde yer alan nüshanın ise 6b-18b varakları arasında yer almaktadır. Her iki nüshanın da istinsah tarihleri belli değildir. Bu yüzden

İslami Şura Kütüphanesi'nde bulunan nüsha Bakü nüshasına göre eksiksiz olduğundan ana metin olarak seçilmiştir. Karşılaştırmalı metin olarak hazırladığımız *Sâkînâme* metninde, nüsha farklılıkları dipnotlarda gösterilmiştir. Bakü nüshasına karşılık B harfi kullanılmıştır.

Nebâtî, *Sâkînâme*'ye Allah'ın varlığını ve birliğini öven bir tevhidle başlar. Tevhidde Allah'ın âlemi yoktan var ederek yeri, göğü, güneşi ve ayı yarattığı, Âdem'in başına şeref (kerremnâ) tacını koyduğu, bu yüzden de her işe onun ismiyle başlanması ve bütün hamd ü senaların onun yüce zatına sunulması gerektiği vurgulanır.

Koyginen başa tâc-ı Bismillâh

İbtidâ kıl sözü be-nâm-ı Hudâ

Ki odur her kelâma ser-matla

Ki odur server-i heme esmâ

Kâdir-i zü'l-celâl ve'l-ikrâm

Fâ laku's-suhub hâlıkü'l-eşyâ

Sâni'-i arş u ferş ü şems ü kamer

'Âlemi yohdan eyleyen peydâ

Âdemi o yaratdı toprağdan

Başına koydı tâc-ı kerremnâ (1. Bend, 2-10)

Türk edebiyatında yazılan sâkînâmeler, genellikle ya gerçek içki ve içki meclislerinden bahsederler ya da içki ve içki meclisine özgü kavramlara sembolik birer değer yükleyerek tasavvufî manada bir mesaj vermeye çalışırlar. Nebâtî'nin *Sâkînâme*'si de özellikle kendisinin Nimetullahî tarikatına mensup bir mürit olması hasebiyle tasavvufî bir nitelik taşır. *Sâkînâme*'nin hemen ilk bendinin ilk iki dizesinde aşk derdine düşmüş ve sevdanın elinden eziyet çeken bir âşık portresi çizilir. Şüphesiz bu aşk Allah aşkıdır.

Ey iden 'aşk nâmesin inşâ

Veh düşüp başına 'aceb sevda (1. Bend, 1)

Genel bir kompozisyon olarak değerlendirildiğinde, *Sâkînâme*'de işte bu hastaya nasıl bir tedavi uygulanması gerektiği ile ilgili mey, meyhane ve saki kavramları üzerinden reçete sunulur. Aşka düşmüş aşk ehlinin yapacağı ilk iş, aşk yoluna korkusuzca girmek ve zaman

kaybetmeden işin ehli bir pirden el alarak bu cefalı yolda yürümeye başlamaktır. Pirin aşk yolundaki en büyük rehber olduğu birçok yerde tekrarlanır:

Himmet al pîrden meded Hak'dan

Dem-be-dem hû çeküp yola başla

Koy kadem râh-ı 'aşka merdâne

Gir harâbâta mest ü mestâne (1. Bend, 23-24)

Pîr-i meyhânededen gel al himmet

Diginen yâ müfettihe'l-ebvâb (3. Bend, 18)

Rencsiz râhat olmaz ey oğlan

Yürü git kulluk eyle üstada (4. Bend, 10)

Aşk derdinden eziyet çeken aşğın nasıl bir derde müptela olduğu ve bu derdin onu ne hâle soktuğu detayıyla anlatılır. Aşk derdinin aşğa çektirdiği eziyet aşğın kendi dilinden şöyle anlatılır:

Sâkiyâ ey enîs-i cân-perver

Meni gam itdi 'aciz ü muztarr

Men gören zulmi görmesin tersâ

Men çeken derdi çekmesün kâfir

Ne tegâfüldü bu hani minâ

Ne ta'allüldü bu getir sâgar

Vir pey-â-pey o kana dönmüşden

Üregüm yandı dutmuşam âzer

Derd idüp serv-i kaddimi çün dâl

Hicr idüp reng-i âlmı asfer (5. Bend, 1-5)

Sâkiyâ devr getir mey-i gülgûn

Meni gam itdi lâle tek dil-hûn

Hicr idüp odlu sînemi gül-hûn

Derd idüp dâglı bağrımı kânûn

Âteş-i 'aşkı gör ki itdi nice

Serv tek kaddimi çü halka-i nûn (6. Bend, 1-3)

Peki, aşğın yüreğine ateş gibi düşen boyunu dala, yüzünü asfere çeviren bu aşk derdinin devası nedir ve hekimi kimdir? Tasavvufi manada sadece sakinamelerde değil divan şiirinde dahi aşk derdinin dermanı şarap yani Allah aşkı, hekimi ise saki yani mürşid-i kâmilidir. *Sâkînâme*'de hastayı iyileştirecek derman ve hekim ile ilgili beyitler şunlardır:

Sâkiyâ ey tabîb-i müştâkân

Meni öldürdi derd-i bî-dermân

Lutf kul eyle derdime çâre

Şeng ü şengâne eyle bir devrân

Başımı istesen urur hancer

Câna şevkün çeker eger bu cân

Muhtasar devr getir şerâb şerâb

Eyle bu derd-i mihneti büryân

Derd-i 'aşkun devâsı meydür mey

Geldi sultan-ı 'aşkdan fermân

Câm-ı gîtî-nümâyı bu zâlim

Matlabun her ne olsa eyler 'ayân (5. Bend, 1-5)

Sâkiyâ bu humâra eyle 'ilâc

Lutf kul birce gel terahhuma sen

Gönlümü tîre kıldı gird-i melâl

Bâde vir it bu şem'i bir rûşen (9. Bend, 18-19)

Sakiden himmet alarak aşk yoluna giren gönül ehlinin nazarında, sadece sevgilinin rızasını kazanmak esastır. Bu yüzden dünyevi olan her şey onun gözünde bir hiçtir. Dünya

malının varoluş sebebi ise aşığın onu sevgiliye feda etmesidir. Malı feda konusunda bir an bile tereddüte düşen kişi sevgiliye ihanet etmiş olur.

Himmat it geç bu pûç dünyâdan

İtginen cân ü mâlı yâra nisâr

Senün olsun cemî'-i mâl-ı cihân

Bana zâhid tamâmdur bir yâr

Yarsız bir harâbe-i küllhen imiş

Sahn-ı bostân ve gûşe-i gülzâr (8. Bend, 20-22)

Sâkiyâ devr-i ayağa mestâne

Geldi sultân-ı gül gülistâne

Katır u at u mâl ü emlâkı

Cümlesin eyle harc-ı mey-hâne (12. Bend, 1-2)

Bütün bu eziyete rağmen âşık, şaraba, sakiye ve meyhaneye bu kadar uzak kaldığı için pişmanlık içerisinde. Ona göre dünya, geçici olduğu için şimdiye kadar Allah aşkından ayrı geçirmiş olduğu bütün yaşantısı boşa geçmiştir. Dünyanın fani oluşunun en somut örneği ise bir zamanlar haşmetleriyle dünyayı kasıp kavuran Hüsrev, Behram ve Rüstem gibi hükümdarlar ile aşkları dillere destan olan Vamık, Azra ve Şirin gibi aşk ehillerinden en ufak bir kalıntının dahi kalmamasıdır.

Devr ki geçdi şebâb-ı 'ömr-i 'azîz

Bâde virmekde kıl şitâb şitâb

Senün olsun o bâde-i kevser

Bana zâhid bu sagâr-ı mey-i nâb (3. Bend, 7-8)

Sâkiyâ durma devr getir bâdâ

Gitdi beyhûde 'ömrümüz bâda

Çün dil-i şâda yâr şevk eyler

Gönlümü menzil it o dil-şâda (4. Bend, 1-2)

Hani Hüsrev o şâh-ı key-haşmet

Şidd'e n'oldu hani güzel Behrâm

Hani Vâmık ne geldi 'Azrâ'ya

N'oldu Selmâ o dilber-i hoş-nâm

Hani Şîrîn o şâh-ı ma'sukân

N'oldu Şebdîz o hink-i rahşü'l-câm

Hani Rüstem ki heybetinden onun

Dem çekinmezdi bişede zirgâm

Hani sultân-ı cümle lâle-ruhân

N'oldu Yûsuf o şâh-ı mâh-ı gulâm (10. Bend, 4-8)

Bilindiği gibi sâkînâmelerde mey, saki, meyhane, musiki ve tabiat tasvirleri gibi içki meclislerinin çeşitli unsurları hakkında bilgi verilir. Nebâtî, *Sâkînâme*'sinde bu unsurlardan ilk olarak bahar tasviriyle işe başlar. Baharın gelişiyile ilgili dizelerinde sakiye seslenen Nebâtî, ilkbaharın gelmesiyle birlikte sevgiliye kavuşma anı ve içki içme mevsiminin de eriştiğini söyler. Bahar tasvirinde göze çarpan en belirgin durum ise; lale, gül, nergis, bülbül ve murgzar gibi ifadelerle canlı bir bahar bahçesi tablosunun çizilmesidir. Nisan yağmurları ve gök gürültüsü de tabloyu tamamlayan temel unsurlardandır:

Sâkiyâ geldi nev-bahâr gine

Mevsim-i geşt ü lâlezâr gine

Virginen bezm-i inbisâta şükûh

Geldi hengâm-ı vasl-ı yâr gine

Nergis-i mest-yüz nezâket ile

Zülfini itdi müşk-bâr gine

Şâh-ı gül gütdi burka'ın üzden

Hüsnini itdi âşikâr gine

Kûh u şahrâmı ebr-i nisâmı

Gör ne hoş itdi murgzâr gine

Ra'd-i gurrân çeküp gırîv ü hurûş

'Âleme saldı hâr hâr gine

Şâh-ı gül oldı mesken-i bülbül

Lâleni itdi dâğdâr gine

Hardasın ey şeker-leb ü gül-ruh

Vir gözüm câm-ı hoş-güvâr gine (2. Bend, 1-9)

Baharın gönülleri hoş eden ve aynı zamanda ıyş çağının geldiğini müjdeleyen tabiat tasvirinden sonra sakinin özelliklerine geçilir. Nebâtî'nin şiirinde, sakinin hem fiziki vasıflarından hem de kendisi gibi gönül ehillerinin nazarında nasıl algılandığından bahsedilir.

Sâkiyâ ey mebâdî-i âdâb

Ey serâc-ı dil-i ülü'l-elbâb

Ey gül-i gülsitân-ı mahbûb

Ey ruhun şem'-i mahfil-i ahbâb

Târ-ı zülfin kemend-i gerden-i cân

'Ârızın tek hani gül-i şâd-âb

Leblerün la'l ü gabgabın sîmîn

Kâmetin kıble kaşlarun mihrâb

İdesen bu fakîri ger hoş-dil

Bundan artık nedür sevâb sevâb (3. Bend, 1-5)

Sâkînâme'nin birçok yerinde şarap ve mey isimleri de kullanılarak içkiden bahsedilir. Ancak içkinin temel vasıfları ve âşıklar üzerinde nasıl bir tesir bıraktığı ile ilgili 7 ve 9. bentlerde bilgi verilir. İçkinin vasıflarını sıralayan Nebâtî, genellikle nasıl ve ne sebeple ortaya çıktığını ifade etmekten ziyade tasavvufi bağlamda insanlar üzerindeki tesirinden bahseder. Bu tesirlerden ilki ölülere dahi diriltmesi, ikincisi ise aşk derdine deva olmasıdır. Bununla birlikte mecliste içki içildiği zaman edep kurallarına uyulması gerektiği özellikle vurgulanır:

Hayy ider mürdeni Mesîh kimi
Cân bulur içse kâlib-ı bî-cân
Zâhide doğru söz menüm mey ü câm
Senin olsun o bâde-i Rıdvân (7. Bend, 6-7)
Sâkiyâ ey nigâr-ı şîrîn-fenn
Hardadır ol devâ-yı derd-i hüzn
Telh-i şîrîn-güvâr ya 'ni mey
Merd olur içse ger onu her zen
Bu idi itdi şâh Cemşîd'i
Hatta câvîd çün Üveys-i Karen
İhtirâm it ki câm-ı Cem 'dür bu
Olma bed-mest sen de çün Behmen
Ele aldıkça gözle şart-ı edeb
Ki odur derd-i 'aşka çâre iden
Hani ol gürd şîr-i ner-savlet (9. Bend, 1-6)

Birkaç beyitte ise içkinin renginden söz edilir. Bu renk genellikle kırmızı olması sebebiyle güle benzetilir.

Mey-i gül-reng vir ki ol ma 'cûn
Belki itsün bu asferi ahmer (5. Bend, 6)
Sâkiyâ devr getir mey-i gülgûn
Meni gam itdi lâle tek dil-hûn (6. Bend, 1)
Gelse meydâne bâde-i gül-reng
Bâğda gezmez gurâb bigâne (12. Bend, 10)

İçki meclislerinin olmazsa olmazlarından biri de şüphesiz musiki ve musiki aletleridir. İlahi aşkın terennümü esnasında müzik aletleri de bu coşkuya eşlik ederek aşğın mey epliğindeki kendinden geçişe ortak olur. *Sâkînâme*'de tar, kanun, çeng ve rebab gibi müzik

aletlerinin yanı sıra Müberrik, Nişaburi, Hüseyini ve Zemin-i harâ gibi müzik makamlarından da bahsedilir. İçki meclislerinde şarkı söyleyip çalgı çalan mutrib ise sadece bir yerde zikredilir.

Men-i müştâk bu hikâyetde

Geldi nâ-geh nevâ-yı târ gine (2. Bend, 22)

Men ve sâkî harâb bâde iken

Yitdi nâ-geh kulağa bâng-ı rebâb (3. Bend, 16)

Men ve sâkî bu köpde nâ-geh çeng

Çekdi bir nâle geldi feryâda (4. Bend, 25)

Hicr idüp odlu sînemi gül-hûn

Derd idüp dâğlı bağrımı kânûn (6. Bend, 2)

Geh Müberka' gehî Nişâbûrî

Geh Hüseyinî gehî Zemîn-hârâ

Tâ salam bu cihâna bir gulgul

Başlayum tâze bir 'acîbe nevâ (1. Bend, 15-16)

Men-i dîvâne bu hikâyetde

Nağme-sâz oldu mutrib-ı hoş-han

Didi ey mutrib-ı keş-â-keş-i 'aşk

İstemez çoh da hüccet ü bürhân (7. Bend, 18-19)

İçki meclislerinin diğer önemli iki ziyneti ise mum ve kadehtir. Mum yani diğer ismiyle şem', meclisi aydınlatan ve genellikle saki tarafından meclise getirilen bir bezm unsurudur. Ancak *Sâkînâme*'de sadece bir yerde kullanılmıştır. Kadeh ise meclis erbabının içkilerini içtikleri ve şiirde cam ya da ayak olarak da adlandırılan diğer bir bezm unsurudur. *Sâkînâme*'de kadehin umumiyetle rengi ve içkiye kattığı lezzetten bahsedilmiştir:

Mahfili rûşen it getir şem 'i

Âteşi germ kıl kavur bâdâm (10. Bend, 2)

Hardasın ey şeker-leb ü gül-ruh

Vir gözüüm câm-ı hoş-güvâr gine

Gel içah bâde gül ayağında

Bir idah şükr-i Kird-gâr gine (2. Bend,-8-9)

Bana vir bir o câm-ı gülgûni

Gücünü 'akl-ı dûna bir göster (5. Bend, 19)

Câm-ı zerrîni devr getir devre

Tâ ideyüm men bu nazmı tamâm (10. Bend, 10)

Sâkînâme'nin hemen hemen tamamında tasavvuf kaideleri gözetilerek Allah aşkıyla Hak yoluna eren ve sakiden bu konuda her daim yardım isteyen bir mürit vardır. İçki meclisine ait bütün unsurların yer verildiği eserde, belirgin bir dinî telkin söz konusu olsa da *Nebâtî*, *Sâkînâme*'nin sonuna doğru aslında neyi kastettiğini ve asıl mesajının ne olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Osmanlı sahasında yazılan tasavvufi sakinamelerin bir kısmında müellifin içki hakkında verdiği bilgiler onun ya geçmiş yaşantısında ya da içinde bulunduğu ortamdan dolayı içki meclisini tanıdığı fikrini güçlendirmektedir. Ancak *Nebâtî*'nin şiirinin geneline bakıldığında onun kendini Hak yoluna adayan bir derviş olduğu ve içki ile ilgili unsurlara da bu kaide çerçevesinde yer verdiği çok belirgindir.

Beng ü afyona olma âlûde

Olma bed-nâm bî-ser ü ezlâm

Hamrdan ihtirâz kıl olma

Fıska meşhûr sen de çün Hayyâm

Tapasan tâ makâm-ı zühhd ü vera'

Hidmet-ı evliyâyâ kıl akdâm

Dutginen dâmen-i şerî'atdan

Eyle hıfz-ı merâtib-i İslâm

Zikr ü tesbîhe dâ'im ol meşgûl

Gice gündüz 'ibâdet eyle müdâm

Sâkîyâ kimdür bu dirâz nefes

Ki meni zâra gütdi bu haccâm (11. Bend, 17-22)

Nebâtî'nin hayatı mevzusunda da ifade edildiği gibi şair, ilk zamanlarında tasavvuf ehli bir derviş iken Nimetullahi tarikatına mensubiyetinden sonra Şii mezhebine dair temayüller göstermiş ve bu ilgi şiirlerine de yansımıştır. *Sâkînâme*'nin önemli bir kısmında Hazreti Ali'ye duyulan aşırı hayranlık da şairin Şiiliğe karşı olan tavrını ortaya çıkarması bakımından kayda değerdir. Bu hayranlık öyle bir derecededir ki eserin 12. bendinde Hazreti Ali'den meded dilenmesi gerektiği vurgulanır:

Ey dil-i müstmend-i hûn-âşâm

Yüz çevir birce şâh-ı şâhâne

Mîr-i Yesrîb hidîv-i külli ümem

Şîr-i Yezdân 'Alî-i 'İmrâne

Şâh-ı müşkil-güşâ 'Alî'dür 'Alî

Ki virür nazm çarh-ı gerdâna

İste ondan murâd ü maâlabını

Her nedür korhma merd-i merdâne (12. Bend, 11-14)

11. bentte ise şair Hazreti Ali'ye olan hayranlığını muhabbet sözcüklerine dökmüş ve Şii mezhebince mühim olan sahabelerden Ebulfazl el-Abbas ve Hazreti Ali'nin oğlu Abbas'ın isimlerine de yer verilmiştir:

Ey 'alemdâr-ı şâh-ı teşne-ciger

Sana kurban menüm atam anam

Here bir şâhı sevmiş ezelden

Seni sevmiş Nebâtî-i bed-nâm

Geh Ebu'l-fazl gâh yâ 'Abbâs

Diyerem eyledüm sözü itmâm (11. Bend, 27-29)

Mutasavvıf şairlerin önemli bir kısmının eserlerinde olduğu gibi Nebâtî'nin divanında da herhangi bir hükümdara yazılmış methiyelere rastlanmaz. Nebâtî'nin yaşadığı tarihlerde

İran’da hüküm süren hanedanlık Kaçar hanedanlığıdır. *Sâkînâme*’nin sonlarına doğru Nebâtî’nin devrin hükümdarı Muhammed Şah Kaçar’ı övdüğü birkaç dizeye rastlanır:

Here bir şâha oldular meddâh

Men kimin bende şâh-ı Îrân’a

Şâh Rüstem süvâr-ı Dârâ-fer

Ki düşüp sît-i ‘adli devrâne

Şâh gazi emîr-i deryâ dil

Mîr-i bâzil veliyy-i Sübhâne

Şâh bin şâh mefhar-ı Kâçâr

Ki salup diyü zulmü zindâna

Şeh Mehemed şeh-i Sikender-şân

İltifât itmez âb-ı hayvâna

Her yana yüz çevirse feth ü zafer

Koyalar baş ölünce fermâna

Hâdem-i bârgâha yüz Cemşîd

Ta’n ider câhu min Süleymân’a (12. Bend, 17-23)

Sonuç

Klasik edebiyatımızda sâkînâmeler, XIV. yüzyıldan itibaren başlayarak hemen her yüzyılda örnekler vermiş bir türdür. İlk örneklerinin Anadolu dışındaki Türk edebiyatlarında verildiği sâkînâmeler, Fars edebiyatında ortaya çıkmıştır. Sâkînâmelerde mey, saki, kadeh, musiki ve şem’ gibi içki meclislerine özgü çeşitli unsurların yanı sıra içkinin nasıl bulunduğu, içkinin içildiği mevsimlerin tabiat tasvirleri ve bu meclislerde nasıl davranılması gerektiği ile ilgili bilgiler de verilmiştir. Divan edebiyatında kaleme alınan sâkînâmelerde, kimi zaman gerçek bir içki meclisinden bahsedilebildiği gibi kimi zaman da bu meclislerin sadece sembolik birer değer taşıdıkları ve tasavvufi bir hüviyete sahip oldukları görülmektedir. Tasavvufi karakter taşıyan sâkînâmelerde şairler, bezme ait her bir unsura tarikat geleneklerinin gerektirdiği şekilde çeşitli manalar yüklemişlerdir. Buna göre aşk derdine düşen kişi mürit; saki,

mürşid-i kâmil; mey, Allah aşkı; meyhane ise tekkedir. Osmanlı sahası Türk edebiyatının yanı sıra İran'da teşekkül eden Azeri edebiyatında da Türkçe sâkînâmeler yazılmıştır. Mutasavvıf bir şair olan Seyyid Ebulkâsım Nebâtî de sâkînâmesi olan XIX. yüzyıl Azeri şairlerinden biridir.

Bugün İran topraklarında bulunan Üştübin'de doğan Nebâtî de sâkînâme yazmış şairlerden biridir. Terci-i bend nazım şekliyle yazılmış olan sâkînâme, şairin divanında yer almaktadır. Nebâtî, küçük yaştan itibaren babasından aldığı dinî eğitimle müteddeyyin bir yaşantı sürmüş ve gençliğinin ilk yıllarından itibaren tasavvufa meyletmiştir. Tasavvufî dünya görüşünü benimseyen şair, bunu şiirlerine de yansıtmış ve ağırlıklı olarak insanları Hak yoluna davet eden metinler kaleme almıştır. Nimetullahi tarikatıyla tanışan Nebâtî, Şiiliğe ilgi göstermiş ve bu ilgisi divanındaki şiirlerinde kendini hissettirmiştir. Nebâtî'nin *Sâkînâme*'sinde de fikri dünyasını bu denli derinden etkilemiş tasavvuf ve Şiiliğin derin izleri görülür. Mutasavvıf bir şair olan Nebâtî'nin *Sâkînâme*'si belirgin bir şekilde tasavvufî bir nitelik taşır. Nebâtî, içki ve içki meclislerine özgü bütün unsurlara tasavvufî bir mana yükleyerek etrafındaki insanlara tasavvufî kaideleri öğretmeye çalışmıştır. Tasavvufun yanı sıra *Sâkînâme*'nin birçok yerinde Şiiliğin de etkisiyle Hazreti Ali'ye duyulan hayranlık çok belirgindir. Eserin sonlarına doğru ise devrin İran hükümdarı Muhammed Şah'ı medh eden birkaç beyite yer verilmiştir.

SÂKÎNÂME-İ SEYYİD EBULKÂSİM NEBÂTÎ

-1-

Ey iden  aşk nâmesin inşâ
 Veh düşüp başına  aceb sevdâ
  oyginen başa tâc-ı Bismi'llâh
 İbtidâ kıl sözi be-nâm-ı Hudâ
 Ki odur her kelâma ser-maţla 
 Ki odur server-i heme esmâ
  âdir-i zü'l-celâl ve'l-ikrâm
 Fâlaķu's-suĥub ĥâlîķu'l-eşyâ
 Şâni -i  arş u ferş ü şems ü kamer
  Âlemi yoĥdan eyleyen peydâ
 Ol Hudâvend-i vâcibü'l-ta zîm
 Ĥayy u  ayyüm ve ferd-i bî-hem-tâ
 Âĥsenü'l-ĥâlîķîn lehü'l- izzet
 Velehu'l-ĥamd ve's-şenâ-i  alâ
 Âdemi o yaratdı topraĥdan
 Başına koydı tâc-ı kerremnâ
 Buldu ondan eşer dem-i  isâ
 Tapdı ondan şafâ yed-i beyzâ
 Ondan oldu Muhammed-i  Arabî
 Şâĥib-i tâc ü taĥt idâdına

Ey kalem ey enîs-i ehl-i beyân
 Ceht kıl itgilen sözi zîbâ
 Gel getir bâde ey gözüm sâkî
 Ki vireyüm⁴ çehre-i maqâla şafâ
 Şûr u şeh-nâzdan⁵ çekeyüm âheng
 Nâleni eyleyüm bülend-âvâz
 Şavt-ı Dâvûd'ı eyleyüm zâhîr
 Laḥn-ı İdrîs'i eyleyüm inşâ
 Geh Müberka^c gehî Nişâbüri
 Geh Hüseynî gehî zemîn-ḥârâ
 Tâ salam bu cihâna bir ḡulgul
 Başlayum tâze bir °acîbe nevâ
 Geleler⁶ vecde °aşık u °arîf
 Düşeler rakşa pâdişâh ü gedâ
 Evceden başla rāk-ı Nevrûz'ı
 Çolḡasun nüh sipihri şavt ü şadâ
 Şâh-ı İslâm'a rûz u şeb nuşret
 İste Ḥaḡ'dan hemîşe eyle du°â
 Çekgilen başa bâde-i °aşkı
 Künbed-i çarḡı eyle pür-ḡavḡâ
 Şâh-ı Mısr'ı çıḡartgilen çahdan
 °Âlemi eyle vâlih ü şeydâ
 Dîginen yâ °Alî be-şavt-ı celî
 Eyleme hiç kimiseden pervâ
 Himmet al pîrden meded Ḥaḡ'dan
 Dem-be-dem hû çeküp yola başla
 Ḳoy ḡadem râh-ı °aşka merdâne
 Gir ḡarâbâta mest ü mestâne

-2-

Sâkiyâ geldi nev-bahâr gine
 Mevsim-i keşt⁷ ü lâlezâr gine
 Virḡinen bezm-i inbisâta şükûh
 Geldi hengâm-ı vaşl-ı yâr gine
 Nergis-i mest-yüz nezâket ile
 Zülfini itdi müşk-bâr gine
 Şâh-ı gül gütdi burḡa°ın üzden
 Hüsni itdi âşikâr gine
 Kûh u şahrâni ebr-i nisânı
 Gör ne hoş itdi murḡzâr gine
 Re°-i ḡurrân çeküp ḡırîv ü ḡurûş
 °Âleme şaldı ḡâr ḡâr gine
 Şâh-ı gül oldı mesken-i bülbül

⁴ B: virem

⁵ B: şûr-ı şehnâzdan

⁶ B: geldiler

⁷ B: keşt-i

Lalenı itdi dâgdâr gine
 Hardasın⁸ ey şeker-leb ü gül-ruḥ
 Vir gözüm cām-ı hoş-güvâr gine
 Gel içañ bâde gül ayagında
 Bir idañ şükr-i Kird-gâr gine
 Gündü Yârab cihâkı rüşen iden
 Yâ çıḥup seyre ol nigâr gine
 Şahn-ı gülzârı itdi bāğ-ı İrem
 Dilber-i şeng-i gül-‘izâr gine
 Sâmirî siḥrini kıḥup zâhir
 Nergis-i şüh u pür-ḥumâr⁹ gine
 Sâkiyâ basdı gönlümü zengâr
 Aldı âyînemi ğubâr gine
 Devr getür ol müferriḥ ruḥı
 Kes görañ bir iki anar gine
 Çarḥ vur ey ‘ikâb-ı fîz-naẓâr
 İt gözüm bir güzel şikâr gine
 Vurginen şâh-ı lâ-fetâdan dem
 Düşmeni eyle târümâr gine
 Oḥu lâ-seyfe zikrini her dem
 Gör nedür berḥ-i Zülfikâr gine
 Ey şabâ ey berîd-i ‘aşık-ı zâr
 Kûy-ı cânâne birce var gine
 Açginen şâh-bâz tek şeh-per
 Eyle şîrâze bir güzâr gine
 Hâfız’ın ruḥ-ı pâkine bizden
 Bir yitür ‘aşık-ı bî-şümâr gine
 Ba’de el-ḥamd ve sûre-i İhlâs
 Gör nedür bir yâr-ı ğâr gine
 Men-i müştâḥ bu hikâyetde
 Geldi nâ-geh nevâ-yı târ gine
 Didi ey derd¹⁰ ü ğam giriftârı
 Çoḥ daḥi itme âḥ ü zâr gine
 Dutgilen¹¹ dâmen-i tevekkûlden
 Aşkar-ı ‘aşka ol süvâr gine
 Qoy ḳadem râh-ı ‘aşka merdâne
 Gir ḥarâbata mest ü mestâne

-3-

Sâkiyâ ey mebâdî-i âdâb
 Ey serâc-ı dil-i ülü’l-elbâb
 Ey gül-i gülsitân-ı maḥbûb

⁸ B: hardasan

⁹ B: gül-‘izâr

¹⁰ B: derd-i ğam

¹¹ B: dutgilen

Ey ruḥun şem^e-i maḥfil-i aḥbāb
 Tār-ı zülfin kemend-i gerden-i cān
 °Arızın tek hani gül-i şād-āb
 Leblerün la^l ü ğabġabīn sīmīn
 Kāmetin kıble kaşlaruñ miḥrāb
 İdesen bu faķīri ger hoş-dil
 Bundan artık nedür sevāb sevāb
 Geçmez °arīf bu neş°eden Bi'llāh
 Tarf-ı cū pāy-ı gül şeb-i meh-tāb
 Devr ki geçdi şebāb-ı °ömr-i °azīz
 Bāde virmekde kıll şitāb şitāb
 Senūñ olsun o bāde-i kevşer
 Baña zāhid bu saġār-ı mey-i nāb
 Cezbe-i zevk-i sohbet-i yārān
 Dīyesin saldı cānıma küllāb
 Sākiyā ey hümā-yı zerrīn-bāl
 Bu ne Tebrīz'dür bu ne şürḥ-āb
 Baña bir cām-ı bāde-i aḥmer
 Kerem it ey kirāmü'l-elķāb
 Müjde ey °ākifān-ı ka^ebe-i °aşķ
 Şāhid-i müdde^ī götürdü niķāb
 Neş°e başımda mey ayaġımda
 Ne ümīd ni^m ne bīm-i °azāb
 Maṭlabım ḥāşıl itdi şāh-ı bütān
 Kāmımı virdi ol büt-i Süķlāb
 Şükri'llāh ki kevkeb-i baḥtım
 Oldı raḥşān çü mihr-i °ālem-tāb
 Men ü sākī ḥarāb bāde iken
 Yitdi nāgah kılaġa bāng-ı rebāb
 Didi ey mest-i sāġār-ı işret
 Dur uyan itme çoḡ da şükr-i ḥāb
 Pīr-i meyhāneden gel al himmet
 Diginen yā müfettiḥe'l-ebvāb
 Koy kadem rāh-ı °aşķa merdāne
 Gir ḥarābata mest ü mestāne

-4-

Sākiyā durma devr getir bāda
 Gitdi beyhūde °ömrümüz bāda
 Çün dil-i şāda yār şevk eyler
 Göñlümü menzil it o dil-şāda
 Ne beyān-ı meliḥ ilen bilmem
 Getürim men bu naķlı īrāda
 Hani bir nev-cevān-ı °aşıķ-veş
 Hani bir rind-i mest-āzāde
 Ola esrār-ı °aşķdan vāķıf
 Böyle bir kim ne var bu ġavgāda

Meni yandırdı bir melek-manzar
 Meni öldürdü bir peri-zâda
 Aldı şabr ü kararımı elden
 Meni âhir getürdi feryâda
 Döndü bir bî-vefâdan ötürü hây
 Gözümün yaşı şağ-ı Bağdâd'a
 Meni öldürme ey ecel bir dem
 Koy biraz yalvarım o cellâda
 Rencsiz râhat olmaz ey oğlan
 Yürü git kulluğ eyle üstâda
 Kurmamış dâm çekmemiş zahmet
 Kim virür şâh-bâzı şeyyâda
 Ey hırâmân gezen çemenlerde
 Göz tegin nağl-ı serv-i şimşâda
 Çölde yâkut u la'î u mervârid
 Büy-ı İslâm ve deyr-i tersâda
 Çeşme vü cûda gevher ahtarma
 Yürü gavvâşı gözle deryâda
 Körgeç abdâlî öp ayağından
 Cân fedâ eyle kavm-ı evtâda
 Kuluylum men kalendarün kuluyum
 Yâ °Alî sen yetişginen dâda
 Ey dirîğâ ki geçdi mevsim-i gül
 Gözümüz kaldı câm-ı şahbâda
 Olsa her yerde cennet orda imiş
 Bâde-i şâf ve sâkî-i sâde
 Mümkün oldukça °ıyş u °işret kıl
 Furşatı şalma rûz-ı mî°âda
 Öziñi salma kayd-ı tağlîde
 Boyñuna tağma tavğ-ı küllâde
 Eyleme her gedâ ilen ülfet
 Darb-ı teşnî°e olma âmâde
 N'oldu dağlarda seyr iden Mecnûn
 Üregim yandı renc-i Ferhâd'a
 Sâkî cân gözle ahd ü peymânı
 Hayfdur virme bâde her yâda
 Nâ-necîbin binâsı yoğdur yoğ
 Olsa ger başı °arş-ı a°lâda
 Men ve sâkî bu köpde nâ-geh çeng
 Çekdi bir nâle geldi feryâda
 Didi ey mübtelâ-yı şûr-ı cünûn
 Ne batupsan bu nazm-ı efrâda
 Koy kadem râh-ı °aşka merdâne
 Gir harâbâta mest ü mestâne

-5-

Sâkiyâ ey enîs-i cân-perver

Meni ğam itdi °aciz ü muztarr
 Men¹² gören zulmi görmesin tersā
 Men¹³ çeken derdi çekmesün kāfir
 Ne tegāfüldü bu hani mīnā
 Ne ta°allüldü bu getür sāġar
 Vir pey-ā-pey o kana dönmüşden
 Üregüm yandı dutmuşam āzer
 Derd idüp serv-i kıddimi çün dāl
 Hicr idüp reng-i ālımı aşfer
 Mey-i gül-reng vir ki ol ma°cün
 Belki itsün bu aşferi aḡmer
 Ey kılem ey hüceste-i nuḡk u maḡāl
 Vah ki itdün sözü gine şekker
 Ḥaḡ bilür yoḡdu böyle meşşāte
 Ki vire min °arūşa bu zīver
 Pīç ü tāb itme hardasın heyhāt
 Salginen baḡr-ı °aşka bir lenker
 Devre gel sākiyā getür cāmı
 Himmet it birce söyle yā Ḥaydar
 İtginen cām-ı °aşkı māl-ā-māl
 Eyle bu naḡl-ı ḡuşkı bir aḡzar
 Şükr şad şükr geçdi şām-ı firāk
 Şecer-i hier yaḡşı gitdi semer
 Men ve min ba°d sāki vü mey ü cām
 Men ve min ba°d dāmen-i dilber
 Şükr-i eyyām-ı vaşl kı l ey dil
 N’oldu ol gün ki dirdün inne mefer
 Hardadır sāki ol sefine-i Nūḡ
 Ki idem bir feżā-yı çarḡa sefer
 Kı l meni bir ḡarāb-ı cām-ı şarāb
 Salgilen bir bu cism ü cāna şerer
 Kaşr-ı Firdevs yitdü zāhid için
 Men ve pīr-i muġān ve ehl-i saġār
 İtdi sāki neheng-i küfr-i ḡulū°
 Düşdi deryā-yı °aşka mevc-i ḡaḡar
 Baḡa vir bir o cām-ı gülgünü
 Gücūni °aḡl-ı dūna bir göster
 Hardasın bir es ey nesīm-i murād
 Yārdan bu faḡire birce ḡaber
 Ey dil-i nā-tüvān ü zār ü ḡazīn
 Kim seni böyle eyleyüp münter
 Oḡu nād-ı °Alīni şām u şabāḡ
 Eyle bu ism-i a°zmi ezber

¹² B: ben

¹³ B: ben

Ƙoy ƙadem rāh-ı ʿaşƙa merdāne
Gir ƙarābāta mest ü mestāne

-6-

Sākiyā devr getür mey-i gülgün
Meni ğam itdi lāle tek dil-ĥün
Hicr idüp odlu sīnemi gül-ĥün
Derd idüp dāĝlı baĝrımı kānün
Āteş-i ʿaşƙı gör ki¹⁴ itdi nice
Serv tek ƙaddimi çü ĥalka-i nün
Sāķiyā sen mey-i mürevvaķ vir
Men salam yāda bir ʿaceb maźmün
ʿAķl u maķl u kemālden geçdüĥ
Gel biraz da dutaĥ tarīķ-i cünun
Yandıraĥ raĥt u puĥtı mestāne¹⁵
Seyr idaĥ kũçelerde çün Mecnün
Geh idaĥ rakş ve gāĥ¹⁶ çarĥ vuraĥ
Geh çekaĥ nāle mest ve diĝer gün
Geh diyaĥ şîr ü miʿr ve geh hezeyān
Gāĥ mest-i şarāb ve geh afyon
Gāĥ¹⁷ vaĥşiler ile hem-cevelān
Gāĥ¹⁸ şahrā gezaĥ gehī hāmün
Gāĥ ĥayret¹⁹ çölünde ser-gerdān
Dīde-giryān ve ĥātarı maĥzün
Gāĥ daĝlarda vālih ü şeydā
Gāĥ aşĥāb-ı Kehf-i ĝarfulun
Gāĥ²⁰ ĥāmüş ve geh saĥn-ĝüster
Gāĥ efsāne ve gehī efsün
Gelse takrīre ger ĥikāyet-i ʿaşƙ
Ulu bir demde min gedā Ƙārün
Ey üzi berg-i gül sözi şeker
Devr getir mey ki ec-cünün-ı fünün
Ey ĥoş-ā-ĥoş o ʿaşıķ-ı ƙallāş
Ki ide cānı yārine ƙurban
Bāde-i ĥum-nişīni vir sākī
Ne diyer bir ĝörek o Eflātün
Gāĥ hem-dest-i lütyān-ı ƙaşeng
Geh zerengī diyaĥ gehī mercün
Geh içāĥ bāde gāĥ beng çekaĥ
Gāĥ bütī vuraĥ gehī maʿcün

¹⁴ B: ne

¹⁵ B: merdāne

¹⁶ B: gehī

¹⁷ B: gāĥi

¹⁸ B: gāĥi

¹⁹ B: ĥasret

²⁰ B: gāĥi

Üştübîn eyleyüp meni Tâtî
 Şi'rimi yahşî eyleyüp mevzûn
 Biri °İberî dir biri °Arabî
 Mâyil oldum zebân-ı Tâtîyemün
 °Āşıkam bir nigâr-ı Tâtîye men
 Ki ider sih-r-i Nahşebî hayrûn
 Meni aldatdı çeşm-i cellâdı
 Nice bî-çâre Âdemî Şeytûn
 Ğamzesi yağı °işvesi sâkî
 Gözleri mest lebleri mey-gûn
 Sâkîyâ bah bir ol şehinşâha
 Katdı şâhî Āyaza °abd-ı zebûn
 Durginen bu kalendar-i meste
 Virginen bir piyâle-i meşhûn
 Ki diyem bir de elde peymâne
 Na°ra-zen seyl-i eşki çün Ceyhûn
 Koy kadem râh-ı °aşka merdâne
 Gir harâbâta mest ü mestâne

-7-

Sâkîyâ ey tabîb-i müştakân
 Meni öldürdi derd-i bî-dermân
 Luţf kıl eyle derdime çare
 Şeng ü şengâne eyle bir devrân
 Başımı istesen urur hancer
 Câna şevkûn çeker eger bu cân
 Muhtaşar devr getir şerâb şerâb
 Eyle bu derd-i miñneti büryân
 Derd-i °aşkuñ devâsı meydür mey
 Geldi sulţan-ı °aşkdan fermân
 Câm-ı gîti-nümâyı bu zâlim
 Maţlabun her ne olsa eyler °ayân
 Hayy ider mürdeni Mesîh kimi
 Cân bulur içse kâlib-ı bî-cân
 Zâhide doğru söz benim mey ü câm
 Seniñ olsun o bâde-i Rıdvân
 Merhabâ âferîn du°â-yı seher
 Tapmışım sende gör ne künc-i revân
 Çıhdı ahter-i muhâk hayretten
 Gün kimi²¹ oldu tâlî° ü rahşân
 Luţf-ı Hâk şâmil oldu hâlimize
 Oldı ser-beste gönçemiz handân
 Nahl-ı ümmîd oldı bâr-âver
 Oldı düşmen hadeng-i reşke nişân
 Āh-ı dil-süz yahşî geldi vice

²¹ B: gün-be-gün

Çâre-sâz oldu kudret-i Yezdân
 Gül kenârında bâde başımda
 Menzilüm bâğ ve hâdimüm cânân
 Yâ °Alî el menüm senün etegûn
 Sen yetiş dâda yâ şeh-i merdân
 Ne olur bir görem o gül üzüni
 Dolanam başına olam kırbân
 Men-i dervîş-i bî-nevâ çoğdan
 Olmuşam nâzlu adına²² hayrân
 Her kimin olsa sen kimi şâhı
 Eylemez muflâka hayâl-i cinân
 Şu°lever oldı âteş-i °aşkum
 Üregüm yandı hani ol²³ kalyân
 Men-i dîvâne bu hikâyetde
 Nağme-sâz oldı muṭrıb-ı hoş-ḥvân
 Didi ey muṭrıb-ı keş-â-keş-i °aşk
 İstemez çoğ da hüccet ü bürhân
 Koy kadem râh-ı °aşka merdâne
 Gir ḥarâbâta mest ü mestâne

-8-

Sâkiyâ sensiz olmuşum bîmâr
 Ne enîsim ne ğam-güsârım var
 Üzülüp şabr u ihtiyâr elden
 Tükenüp cismden karar ü medâr
 Azalup zevk ü şevk ü tâb ü tevân
 Çoğalup derd ü miḥnet ü tîmâr
 Devr dönüm başına getür bâde
 İtme teḥîr geçdi faşl-ı bahâr
 Eyle bir câm ilen meni²⁴ ser-mest
 Kıl meni rahş-ı tünd °aşka süvâr
 Tâ ideyüm dürr-i nazmı la°l-i hoş-âb
 Şi°r-i mevzümü gevher-i şehvâr
 Saḥ-ı eflâke bir çalim şeh-per
 Çarḥ-ı ḥadrâya bir olim devvâr
 Devr-tâ-devr devr-i dünyâni
 Bir gezem mişl-i şâhe-i pür-kâr
 Getürim Bî-sütüna Ferhâd'ı
 Eyleyüm dağ çapanı şîrîn kâr
 Yandırım nâr-ı reşke Pervîz'i
 Od salam cânına bi-sân-i çınar
 Gönderim İşfahân'a Şâpür'u
 Şekkeri yâra eyleyüm âgyâr

²² B: boyuña

²³ B: o

²⁴ B: beni

Āferīn kīlk-i sıhr-i perdāzum
 Başlayup gör ne hoş güzel hencār
 Görginen bir bu Şuŝterī-zāde
 Ne ŝīrīn söz diyer şükr-i Girdār
 Naqŝ-ı erjengi eyledi bātıl
 Oldı tā ŝāh-ı ʿaŝka nāme-nigār
 Reŝkden oldı Mānī-i naqqāŝ
 Cism-i bī-cān ve ŝüret-i dīvār
 Sākiyā vir piyāle pey-der-pey
 Meni yandırdı ol büt-i hūn-hʿār
 İderüm tā hadīs-i ʿaŝka ŝürüʿ
 Lāle tek bağrımı kalem dağlar
 Ey dil-i derdmend-i bī-çāre
 Ne için kalmasan böyle nāçār
 Devr getir bādā cām-ı Cemŝīd'dür
 Tökginen cāma bāde-i gül-nār
 Himmet it geç bu pūç dünyādan
 İtginen cān ü mālı yāra niŝār
 Senūñ olsun cemīʿ-i māl-ı cihān
 Baña zāhid tamāmdur bir yār
 Yarsız bir hārābe-i külhen imiş
 Şāhn-ı bostān ve güŝe-i gülzār
 Men ve sākī ve bahŝ-ı zāhidüñ
 Geldi nā-geh nevāya musikār
 Didi ey mest-i ğamze-i cadū
 Bir sözi çoğ da eyleme tekrār
 Koy kadem rāh-ı ʿaŝka merdāne
 Gir hārābāta mest ü mestāne

-9-

Sākiyā ey nigār-ı ŝīrīn-fenn
 Hardadır ol devā-yı derd-i hūzn
 Telh-i ŝīrīn-güvār yaʿni mey
 Merd olur içse ger onu her zen
 Bu idi itdi ŝāh Cemŝīd'i
 Hatta cāvīd çün Üveys-i karn
 İhtirām it ki cām-ı Cem'dür bu
 Olma bed-mest sen de çün Behmen
 Ele aldıkça gözle şart-ı edeb
 Ki odur derd-i ʿaŝka çāre iden
 Hani ol gürd ŝīr-i ner-ŝavlet
 N'oldu İsfendiyār-i rüyīn-ten
 Meni yandırdı bir büt-i ser-mest
 Vaŝf-ı hūsni meni idüp elken
 Tāk-ı ebrū kemānı Sām-ı delīr
 Tīr-i müjgānı hañçer-i muʿcen
 Gönçe ağzı çü piste-i hāndān

Lebb-i la'li 'aķık-i Őurĥ-ı Yemen
 Țarf-ı ruĥsârı ravzatü'l-Firdevs
 Sünbül-i zülfi reŐk-i müşk-i Ėoten
 Ėâl-ı ser-sebzi dâm-ı fitne vü Őer
 Çeşm-i ser-mesti kân-ı siĥr ü fiten
 Sözi Őehd-i Şeker gözi Őehlâ
 Cân ü dil bend-i dân-ı çâĥ-ı zeķan
 Kıya baĥmaĥı rem imiş cîrân
 Gül-i 'ârız-miŐâl berg-i semen
 'İŞvesi Şüh ĥamzesi cellâd
 Kan ićen hem-çü zayĥam-ı ercen
 Tîĥ-i bîni yazıldı lâ-Yûsuf
 Ca'd-i merĥülü murĥ-ı câna vaţan
 Őûretinden ĥacl meh-i enver
 Kad ü bâlâ bi-sân-i serv-i çemen
 Koymaz 'âŐıkda nâzi tâb ü tevân
 Öldürür gerçi olsa Ehrîmen
 Sâķiyâ bu ĥumâra eyle 'ilâc
 Luţf kıl birce gel teraĥĥuma sen
 Gönlümü tîre kıldı gird-i melâl
 Bâde vir it bu Şem'î bir rûşen
 Allah Allah kemâl ü ĥadr ü celâl
 Görginen bir o ĥadar zulmün
 Bu zülüm-ı cühül-ı insânı
 Nice ĥalk eyleyüp be-vech-i ĥüsn
 Lafz u ĥüftârı gevher-i manzüm
 Țarz u refţârı cümle müstaĥsen
 Zâhiri naŐŐ-ı aĥsenü'l-taķvîm
 Bâţını sırr-ı vaĥdete maĥzen
 Sâķiyâ ĥayl-i ĥam getürdi ĥucum
 Hardadır ol Őarâb-ı mürd-efken
 Ey Şabâ ger töhmetini göresen
 Düş ayaĥına 'arz kıl menden²⁵
 Gel o pîr-i muĥâna yalvaralım
 Nazar itsün meĥer o Őâĥ-ı zemîn
 Men ve sâķî neŐâta ĥerm-i Țarab
 Geldi nâ-ĥeh nevâya mey birden
 Dedi ey rind-i mest-i Őâĥbâz
 Ne tegafüldü bu devr ey ĥevden
 Ėoy ĥadem râĥ-ı 'aşka merdâne
 Gir ĥarâbâta mest ü mestâne

-10-

Sâķiyâ ey Sikender-i Cem-câm
 Virĥinen bezm-i 'ıyşa bir encâm

²⁵ B: benden

Maḥfili rūşen it getür şem^{ci}
 Āteşi germ kıl kavur bādām
 Gel götür bülbülü getir şūra
 Tökginen cāma bāde-i gül-fām
 Hani Ḥüsrev o şāh-ı key-ḥaşmet
 Şidd'e n'oldu hani güzel Behrām
 Hani Vāmık ne geldi °Azrā'ya
 N'oldu Selmā o dilber-i hoş-nām
 Hani Şırın o şāh-ı ma°şukān
 N'oldu Şebdīz o ḥink-i raḥşü'l-cām
 Hani Rüstem ki heybetinden onun
 Dem çekinmezdi bīşede zirgām
 Hani sultān-ı cümle lāle-ruḥān
 N'oldu Yūsuf o şāh-ı māh-ı gulām
 Sākiyā ey gül-i hemīşe bahār
 Hardasın²⁶ olmasun meger sersām
 Cām-ı zerrīni devr getür devre
 Tā ideyüm men bu nazmı tamām
 Mey getür mey ki çarḥ-ı kec-refṭār
 Çoḥları eyleyüp böyle nā-kām
 Hani şir-i Hudā şeh-merdān
 Şāhib-i Zü'l-fikār-ı ḥün-āşām
 Ger mürekkeb ola cemī°-i biḥār
 Cümle eşcār ola ger eklām
 Ola kātib-i tamām ḥalk-ı cihān
 Yazalar vaşf-ı şe°nīni mādām
 °Ākıbet ğarḥ-ı lücce-i ḥaclet
 Māt ü mahbūt-ı kâşıru'l-vehhām
 Kıl kefā Ḥaḫ diyende bir şāha
 Men ne ta°rif idüm menüm aḫam
 Devr getür bāde sākīyā vir cām
 Levhaşā'llāh gelün idaḥ bayram
 Çekilaḥ bāga bir ayak çekaḥ
 Düşaḥ gül ayağına hoş-kām
 Vecd idaḥ menzile virah ziynet
 Rüz u şeb °ıyşa eyleyaḥ aḫdām
 N'oldu şemmāme-i firişte-liḫā
 Şehr-i Zūr n'oldu hani ol aşnām
 Hani Efrāsiyāb-ı pür-nireng
 N'oldu Şalşāl o kebir dīv-endām
 Gözle ḥayrū'l-kelām şivesini
 Bu sözü eyle şi°re şāh-ı kelām
 Ol biri cümle-i °alāyıkdan
 Şıdḫ ile bağlasın da bir iḥrām

²⁶ B: hardasan

Ƙoy ƙadem rāh-ı ʿaşƙa merdāne
Gir ƙarābāta mest ü mestāne

-11-

Sâkiyā mīmi mīme ƙıl idġām
Yeñiden naẓma vir bir özge nizām
Bu sözi eyle ziyetü'l-ʿuşşâƙ
Yitdi menşeʿ-i ʿaşƙdan peygām
Hardadur sâkî ol öz-i gülgün
Raĥmetü'r-rūĥ ƙuvvetü'l-ecsām
Şâf ü pākîze çün ʿizār-ı bütan
Dafîʿü'l-ĥavf māniʿü'l-iġmām
Sırrı gör bî-ĥazîne vü küllĥen
Ƙızdırur ƙışda cānı çün hammām
Yūsuf-ı Mışr tek ʿazîz-i cihān
Mîn Züleyĥā ona kemîn ĥaddām
Ona çāƙer hezār rāhib-i deyr
Bendesî min ʿübeyd elf ġulām
Vaşf-ı meyden murādımız sâkî
Ne imiş ey mübārek aƙdām
Devr getür mey ki yandı şemʿ-i muġān
Gün üzin tîre ƙıldı perde-i şām
Devre gel eyle raƙş ĥāleti kerem
Çarĥ ur bāde vir gidüp nammām
Zülf-i müşkini ƙıl öze efşān
Leyletü'l-ƙadri eyle bir şemmām
Şerbet-i bîd-i müşke māʿül-verd
Dāĥil it bir muʿatƙar eyle meşāmm
Biz muġannî vü muƙrib istementüĥ
Bir ġazel başla ĥʿāceden vir cām
Künc-i ĥalvet hani ki kesdi ġine
Erre tek cānımı bu sîn-i selām
Şükrden ġāfil olma ey dervîş
Şabr ƙıl tā ki ƙādir-i ʿallām
Eylesün cümle müşkili ĥall
Olasan mîr-i aʿzimü'l-ʿazzām
Beng ü afyona olma ālûde
Olma bed-nām bî-ser ü ezlām
Ĥamrdan iĥtirāz ƙıl olma
Fışƙa meşĥür sen de çün Ĥayyām
Tapasan tā maƙām-ı zühd ü veraʿ
Ĥidmet-ı evliyāya ƙıl aƙdām
Dutġinen dāmen-i şerîʿatdan
Eyle ĥıfz-ı merātib-i İslām
Zikr ü tesbîĥe dāʿim ol meşġül
Gice gündüz ʿibādet eyle müdām
Sâkiyā kimdür bu dırāz nefes

Ki meni zāra gütdi bu haccām
 Tābı yoḡ menteşāya bu köpgün
 Harda kalmış menüm o egri ʿışām
 Durginen sāl bu eşşegi işiñe
 Öyle bil kim ki gitdi mäh-ı şıyām
 Men hara şohbet-i namāz hara
 Meni azdırdı bu muşāhib-i ḡam
 Defter-i ʿaşk ve bāb-ı şavm ü şalāt
 Mübhiş-i ḡāl ü ḡaḡ rüku° u kıyām
 Ey ʿālemdār-ı şāh-ı teşne-ciger
 Saña ḡurban menüm atam anam
 Here bir şāhı sevmiş ezelden
 Seni sevmiş Nebāfī-i bed-nām
 Geh Ebu'l-fazl ḡāh yā ʿAbbās
 Diyerem eyledüm sözü itmām
 Sāki vü cām ü şāhid ü gül ü mül
 Bu idi ve's-selām ve'l-ikrām
 Gel gözüm dut nazarda ol şāhı
 Muḡtaşar eyle itme çoh ibrām
 Ḗoy ḡadem rāh-ı ʿaşka merdāne
 Gir ḡarābāta mest ü mestāne

-12-

Sāḡiyā devr-i ayaḡa mestāne
 Geldi sultān-ı gül gülistāne
 Ḗatır ve at ve māl ve emlākı
 Cümlesin eyle ḡarc-ı mey-ḡāne
 Bāde vir²⁷ ḡılginen²⁸ meni ser-germ
 Ki diyem bir ḡarībe efsāne
 Eyleyüm Mısr'a Yūsuf'ı sultān
 Aparim müjde pīr-i Kenʿān'a
 Şād idüm bir nefes Züleyḡā'nı
 Getürim raḡş-ı ʿaşkı cevelāne
 Ḗūr-ı Selmān'ı eyleyüm zinde
 Getürim cism-i mürdeni cāna
 Sāḡiyā sāḡiyā dönim başına
 Gitdi elden bu rind-i dīvāne
 Devr getür devr getür şarāb şarāb
 Meni bunca²⁹ getürme efgāne
 Gönlümün ḡışverin kelāl ü melāl
 İster itsün ḡarāb ü vīrāne
 Gelse meydāne bāde-i gül-reng
 Bāḡda gezmez ḡurāb bīḡāne

²⁷ B: virginen

²⁸ B: ḡıl

²⁹ B: munca

Ey dil-i müstmend-i hün-âşâm
Yüz çevir birce şâh-ı şâhâne
Mîr-i Yeşîb hidîv-i külli ümem
Şîr-i Yezdân °Alî-i °İmrâne
Şâh-ı müşkil-güşâ °Alî'dür °Alî
Ki virür nazm çarh-ı gerdâna
İste ondan murâd ü maţlabını
Her nedür korhma merd-i merdâne
Ki odur menba°-ı Sühâ vü Kerem
O virüp tâc hân ü haķana
O virüp âfitâba nûr-ı dirahş
O virüp reng-i la°-ı raşşâna
Nükte-sencân ü şa°irân-ı selef
Gütdiler raşş-ı tab°ı meydâna
Here bir şâha oldular meddâh
Men kimin bende şâh-ı İrân'a
Şâh Rüstem süvâr-ı Dârâ-fer
Ki düşüp şît-i °adli devrâne
Şâh ğazi emîr-i deryâ dil
Mîr-i bâzil veliyy-i Sübhâne
Şâh bin şâh mefhar-ı Kâçâr
Ki salup diyü zulmı zindâna
Şeh Mehemmed şeh-i Sikender-şân
İltifât itmez âb-ı hayvâna
Her yaña yüz çevirse feth ü zafer
Koyalar baş ölünce fermâna
Hâdem-i bârgâha yüz Cemşîd
Ta°n ider câhı min Süleymân'a
Başş ider mûra mülk-i dünyâni
Dür töker künc-i luţfi her yâna
Dostu bilmesün ki ğam ne imiş
Düşmeni aķınsun kıvıl kana
Sen Nebâtî du°anı eyle tamâm
Ne işün var işitdi şâh yâne
Şükr şad şükr tapdı söz encâm
Derdimiz yahşı yitdi dermâne
Kâm-ı dil hâşıl oldu müşkil hâll
Geldi sâķî elinde peymâne
Men-i miskîne viridi bir niçe câm
Gitdi hüşum gülâte seyrâne
Geldi nâ-geh hurâşa nâle-i def
Bu sözi söyledi şarîhâne
Didi ey mest-i câm bâde-i nâb
Devr dağı besdi Türk-i Türkâne
Koy kadem râh-ı °aşķa merdâne
Gir harâbâta mest ü mestâne

Kaynaklar

- Arslan, M. (2003). *Aynî, sâkînâme*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Canım, R. (1998). *Türk edebiyatında sâkînâmeler ve işretnâme*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Devletabadi, A. (1355). *Sühanverân-ı Âzerbaycan, C. 1*. Tebriz: Müessese-i Tarih ve Ferhengi.
- Deyhim, M. (1986). *Tezkire-i şu'arâ-yı Âzerbaycan târîh-i Zindegî vü Âsâr, C. 1*. Tebriz.
- Ebulfezl, H. (2004). *Nebâtî, seçilmiş eserleri*. Bakü: Şark-Garb Yayınları.
- Karaismailoğlu, A. (2013). Fars edebiyatında sâkînâmeler. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 36*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 14-15.
- Kortantamer, T. (1983). Sâkînâmelerin ortaya çıkışı ve gelişimine genel bir bakış. *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II (Prof.Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı)*, 117-123.
- Köçerli, F. B. (1920). *Azerbaycan edebiyatı tarihi. C. 1*. Bakü: Azer Neşr.
- Levent, A. S. (1965). *Ali Şîr Nevâî, divanlar. C. 2*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sadık, M. H. (1385). *Dîvân-ı Eş'âr-ı Türkî, Hakîm Seyyid Ebu'lkasım Nebâtî*. Tebriz: Neşr-i Ahter.
- Seyyid Ebulkasım Nebâtî, *Dîvân – Nebâtî*. Bakü El Yazmaları Enstitüsü No: B-651/11152.
- Seyyid Ebulkasım Nebâtî, *Dîvân-ı Nebâtî (Türkî)*. Kütüphane-i Meclis-i Şura-yı İslam. No: 1133.
- Tebrizi, M. T. M. (1347). *Reyhânetü'l-Edeb Fi Terâcimi'l-Ma'rûfîn Bi'l-Künye Evi'l-Lakâb: Künâ ve Elkâb, C. 6*. Tebriz: Çaphane-i Şafak.
- Terbiyet, M. A. (1390). *Dânişmendân-ı Âzerbâyçân*. Tebriz: Neşr-i Ahter.